

DÖRDÜNCÜ ÜNİTE-BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ

4.1. ANADOLU'NUN KANDİLLERİ

1. Kaynağı İslam olan adalet anlayışı ve devletin desteği ile sûfîler Anadolu'nun İslamlaşmasında büyük rol oynadılar. Gerektiğinde mutasavvıf, gerektiğinde savaşçı olan derviş ve sûfîler; aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve gelişme aşamasına büyük katkı sağladılar.

Aşağıdakilerden hangisi yukarıda bahsedilen mutasavvıflardan biri değildir?

- A) Hoca Ahmet Yesevî,
- B) Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî,
- C) Hacı Bektâş Velî,
- D) Köroğlu
- E) Hacı Bayrâm-ı Velî

2. Pîr-i Türkistân" sıfatıyla tanınan Hoca Ahmet Yesevî, döneminin en önemli sûfîlerindendir. O, kurucusu olduğu "Yesevîlik" tarikatını sevgi üzerine temellendirerek Allah ve insan sevgisinin esaslarını tasavvufi mahiyete uygun izah etmeye çalışmıştır. Yetiştirdiği derviş ve talebeleri ve birçok Türk boyuna İslamiyet'i tanıtmalarıyla Türkistan'da haklı olarak büyük bir unvana sahip olmuştur. Hoca Ahmed Yesevî, "Divan-ı Hikmet" adlı eserinde Allah sevgisini ve bu sevginin motive edici gücünü talebeleri ile birlikte Türkistan'dan Anadolu'ya kadar yaymıştır.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Hoca Ahmet Yesevi Türkistan'la ilişkilidir.
- B) İlk Türk mutasavvıfıdır.
- C) Türklere İslamiyet'i tanıtmıştır.
- D) Anadolu'ya etkisi olmuştur.
- E) Yesevîlik tarikatının kurucusudur.

3. Pîr-i Türkistân" sıfatıyla tanınan, döneminin en önemli sûfîlerindendir. O, kurucusu olduğu tarikatını sevgi üzerine temellendirerek Allah ve insan sevgisinin esaslarını tasavvufi mahiyete uygun izah etmeye çalışmıştır. Yetiştirdiği derviş ve talebeleri ve birçok Türk boyuna İslamiyet'i tanıtmalarıyla Türkistan'da haklı olarak büyük bir unvana sahip olmuştur. "Divan-ı Hikmet" adlı eserinde Allah sevgisini ve bu sevginin motive edici gücünü talebeleri ile birlikte Türkistan'dan Anadolu'ya kadar yaymıştır.

Yukarıda kendisinden bahsedilen Türk mutasavvıfı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hoca Ahmet Yesevi
- B) Abdülkadir Geylani
- C) Mevlana Celaleddin-i Rumi
- D) Yunus Emre
- E) Hacı Bektaşî Veli

4. Bu öğretiye göre; dürüstlüğün, sevginin, dostluğun, yardımlaşmanın, bilginin ve dayanışmanın sanat ile birleşimidir. Bu anlamda; işçinin, çalışanın, üretenin, namuslu kazancın, namuslu ticaretin ve adaletli yönetimin simgesidir. Bu öğretinin geleneğine göre, mensubunun eli açık, cömert, yardımsever olmalı; dilini yalandan, gıybetten, iftiradan arındırmalı; gözünü ayıp aramaktan, elini haramdan bağlamalıydı.

Bu öğreti aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mevlevilik
- B) Yesevilik
- C) Bektaşilik
- D) Ahilik
- E) Kadirilik

5. Fikirlerini “Makalat” adlı eserinde topladı. Talebelerini, Rumeli’ye göndererek buradaki halkın İslamlaşmasına katkı sağladı. Aynı zamanda Yeniçeri Ocağının piri olarak kabul edildi. Öğretileri Osmanlı sınırlarının ulaştığı hemen her tarafa yayıldı. Öğretilerine göre insanın yetişmesi ve olgunlaşmasında sevgi, ümit ve korkunun önemi büyüktü.

Yukarıda özellikleri bahsedilen Türk mutasavvıfı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hoca Ahmet Yesevi
- B) Abdülkadir Geylani
- C) Mevlana Celaleddin-i Rumi
- D) Yunus Emre
- E) Hacı Bektaş Veli

6. XIV. yüzyılın ilk yarısında Ankara’da dünyaya gelen bir Türk mutasavvıfıdır. Genç yaşta ilim tahsiline başlamış, XIV. yüzyılda medrese eğitiminde müspet ve dinî ilimleri okuyarak kendisini birçok yönden geliştirmiştir. Ömrünün sonuna kadar Allah ve Peygamber sevgisi, insanların doğru yolu bulması, helal rızık kazanmanın yollarının gösterilmesi, zikir ve sohbet ile meşgul oldu. Anadolu’ya gelen konargöçer Türklerin yerleşik hayata geçmelerine büyük katkı sağladığı gibi fikirleriyle de Anadolu’da Türk ve İslam birliğinin sağlanmasında büyük rol oynadı. İlmî bir konuyu özüne göre düşününüz, öyle karar veriniz, dıştan görünüşe bakıp yanılmayınız, diyen,

Bu Türk mutasavvıfı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hoca Ahmet Yesevi
- B) Hacı Bayram-ı Veli
- C) Mevlana Celaleddin-i Rumi
- D) Yunus Emre
- E) Hacı Bektaş Veli

4.2. OSMANLI DEVLETİ’NDE ASKERÎ SINIF

7. Reayanın askerîlerden en önemli farkı devlete vergi ödemeleriydi. Reaya, şeri hukuk esasına göre Müslim ve gayrimüslimlerden oluşurdu.

Aşağıdakilerden hangisi gayrimüslimlerden alınan bir vergidir?

- A) Çift resmi
- B) Resm-i bennâk
- C) Resm-i mücerred”
- D) Cizye
- E) Avarız

8.

- I. Haraç
- II. İспенçe
- III. Bennâk
- IV. Resm-i mücerred

Yukarıdaki vergilerden hangisi gayrimüslimlerden alınan vergilerdendir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) III ve IV
- E) I, II ve IV

9.

- I. Çift resmi
- II. Bennâk
- III. Resm-i mücerred”
- IV. Cizye

Yukarıdaki vergilerden hangisi Müslümanlardan alınan vergilerdendir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) III ve IV
- E) I, II ve III

10. Reayanın askerîlerden en önemli farkı devlete vergi ödemeleriydi. Reaya, şeri hukuk esasına göre Müslim ve gayrimüslimlerden oluşurdu. Müslüman reaya, “raiyyet rüsumu” denilen “çift”, “bennâk” ve “resm-i mücerred” vergilerini öderken, gayrimüslim reaya ise “cizye”, “haraç” ve “ispençe” denilen vergi öderlerdi. Bu vergilerin dışında reaya, olağanüstü bir durum karşısında devletin yüklediği “avarız” vergisini de ödemekle mükellefti.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Osmanlı Devleti gayrimüslimlerden sadece üretim vergisi almıştır.
- B) Osmanlı Devleti Müslümanlardan sadece üretim vergisi almıştır.
- C) Osmanlı Devleti üreticilerden vergi almıştır.
- D) Avarız vergisini Müslümanlar ödemektedir.
- E) Bekarlar vergi vermemektedir.

11.

I. Osmanlı toplumu reaya ve askeri sınıfa ayrılmıştır.

II. Üretim görevi reayanındır.

III. Askeri sınıf vergi vermez, yönetmekle yükümlüdür.

IV. Reaya üretmek vergi vermekle yükümlüdür.

V. Askeri sınıfın tek görevi Osmanlı hukukunu uygulamaktır.

Yukarıda yer alan reaya (yönetilen) ve askeri sınıf (yöneten) sınıfın özellikleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

EEE

A) I

B) II

C) III

D) IV

E) V

12. Din, Eğitim ve Hukuk Bürokrasisinden sorumlu sınıftı. Üyelerine ulema adı verilir. Ulemanın yetiştiği eğitim ve öğretim merkezleri medreselerdi. Medreselerde iyi bir eğitim gördükten sonra Divân'da ve diğer idari birimlerde görevlendirilirlerdi. En büyük temsilcileri şeyhülislam ve Divân'daki kazaskerdi. Taşradaki temsilcileri ise kadılardı. Bunun dışında eğitim-öğretim faaliyetleriyle uğraşan müderrisler de bu gruba dâhildi. Mensuplarının Müslüman olma zorunluluğu vardı.

Yukarıda özellikleri verilen sınıf aşağıdakilerden hangisidir?

A) İlmiye

B) Kalemîye

C) Reaya

D) Askeri sınıf

E) Seyfiye

13. Aşağıdakilerden hangisi ilmiye sınıfındandır?

A) Veziriazam

B) Kaptan-ı Derya

C) Beylerbeyi

D) Kazasker

E) Yeniçeri Ağası

14. Aşağıdakilerden hangisi ilmiye sınıfında yer almaz?

A) Şeyhülislam

B) Kadı

C) Beylerbeyi

D) Kazasker

E) Naib

15. Aşağıdakilerden hangisi taşra yönetiminde görev alan yöneticilerden biri değildir?

- A) Kadı
- B) Beylerbeyi
- C) Sancak Beyi
- D) Kazasker
- E) Naib

16. Aşağıdakilerden hangisi kadının görevleri arasında yer almaz?

- A) Evlenme, boşanma, vakıf kurma, kiralama, vekâlet verme, alım satım gibi işlemleri karara bağlamak
- B) Kazaları yönetmek
- C) Çözemedikleri davaları Divan'a iletmek.
- D) Halkın istek ve şikâyetlerini Divân'a iletmek.
- E) Müderrisleri atamak.

17. Sınıfı üyelerinin yönetim ve askerlikle ilgili yetki ve sorumlulukları vardı. Divân-ı Hümâyûn'daki temsilcileri vezir-i âzam, kaptanıderya ve yeniçeri ağası idi. Sınıfın üyeleri, saray mektebi Enderun veya Acemi Oğlanları Mektebinde yetişirlerdi. Sipahilik, asesbaşılık, kethüdalık, yeniçeri ağalığı, vezirlik, sancak beyliği, beylerbeylikten sadrazamlığa kadar farklı kademelerdeki yöneticiliklere yükselebilirlerdi. Bunlara ehli örf de denirdi.

Yukarıda özellikleri anlatılan sınıf aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İlmiye
- B) Kalemîye
- C) Reaya
- D) Askeri sınıf
- E) Seyfiye

18. Aşağıdakilerden hangisi seyfiye sınıfından değildir?

- A) Veziriazam
- B) Kaptan-ı Derya
- C) Beylerbeyi
- D) Kazasker
- E) Yeniçeri Ağası

19. Aşağıdakilerden hangisi seyfiye sınıfındandır?

- A) Kadı
- B) Nişancı
- C) Sancak Beyi
- D) Kazasker
- E) Naib

20. Aşağıdakilerden hangisi seyfiye sınıfının taşradaki temsilcilerindendir?

- A) Kadı
- B) Nişancı
- C) Beyler beyi
- D) Kazasker
- E) Naib

1. Genelde idari ve mali işlere bakarlardı. Divândaki temsilcileri Anadolu ve Rumeli defterdarları ile nişancı idi. Nişancı aynı zamanda sivil bürokrasisinin ve bu bürokraside çalışan görevlilerinin de başyöneticisiydi. Nişancıya bağlı olan reisülküttap ise divân kâtipleri ve kalemlerinin şefi konumundaydı. Bu sınıf içerisinde yer alan memurların çalıştığı bürolara “kalem”, bürokratlara (büro amirleri) “hacegân”, memurlara “kâtip”, kalem bürolarında yazı işlerine yeni başlayan kişilere ise “şakird” denirdi.

Yukarıda özellikleri anlatılan sınıf aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İlmiye
- B) Kalemiye
- C) Reaya
- D) Askeri sınıf
- E) Seyfiye

2. Aşağıdakilerden hangisi Divan-ı Hümayun üyesi değildir?

- A) Veziriazam
- B) Kazasker
- C) Nişancı
- D) Beylerbeyi
- E) Defterdar

3. Devletin yazışma, mali ve dış işlerinden sorumlu nişancı, defterdar, reisülküttap gibi görevlilerden oluşmaktadır. Başlangıçta medrese eğitimi görmüş kimseler, bu meslekte çoğunluğu teşkil ederken sonraları intisap usulüyle yetişip yükselmiştir.

Yukarıda özellikleri verilen sınıf aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İlmiye
- B) Kalemiye
- C) Reaya
- D) Askeri sınıf
- E) Seyfiye

4. Medreselerden yetişen ve ulema da denilen kişilerden oluşmuştur. Kadı, müderris, kazasker ve şeyhülislam gibi devlet görevlileri bu sınıf içerisinde yer almıştır.

Yukarıda özellikleri verilen sınıf aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İlmiye
- B) Kalemiye
- C) Reaya
- D) Askeri sınıf
- E) Seyfiye

5. Osmanlı devlet sisteminin temeli, seyfiye, kalemiye ve ilmiye sınıflarının birlikteliğine dayanır. Bu birlikteliğe dayanan yapı içinde görev ve yetkileri kanunnameler ile ortaya konan

umera, ulema ve kalem erbabı merkez ve taşra teşkilatının işleminde katkı sağlamıştır. Örneğin Osmanlı Devleti'nde taşra teşkilatının çekirdeğini, merkezden atanan bir kadı ile güvenlik ve adaletten sorumlu bir subaşı oluşturmuştur. Taşra idarecilerinin çoğu merkez tarafından atanmıştır. Sadaret kethüdası tarafından tayin listesi yapılmış ve sadrazam tarafından atamalar gerçekleştirilmiştir.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Merkezi otoritenin güçlendirilmesine önem verilmiştir.
- B) Seyfiye sınıfının temsilcisi umeradır.
- C) İlmiye sınıfının temsilcisi ulemadır.
- D) Sadrazam merkezden atama yapmıştır.
- E) Kadı güvenlikten sorumludur.

4.3. OSMANLI COĞRAFYASINDA BİLİM, KÜLTÜR, SANAT VE ZANAAT

6. Osmanlı'da ilk medrese, Orhan Bey Dönemi'nde açıldı. Orhan Bey, bir kiliseyi camiye ve bir manastırı da medreseye dönüştürdü.

Orhan Bey ilk medreseyi aşağıdaki şehirlerden hangisinde açmıştır?

- A) Bursa
- B) İznik
- C) Edirne
- D) İstanbul
- E) Balıkesir

7. Sahn-ı Seman Medresesi, dönemin en iyi ve yüksek dereceli eğitim kurumu niteliğinde idi.

Sahn-ı Seman Medresesi hangi padişah döneminde açılmıştır?

- A) Fatih
- B) Yavuz
- C) Kanuni
- D) Yıldırım Bayezit
- E) İkinci Murat

8. Amasya ve Osmaniye Medreselerinde tıp, eczacılık ve tasavvuf alanında çalışmalar yaptı. "Maddetü'l-Hayat" adlı eserinde ilk defa bazı hastalıkların, tohum adını verdiği mikroplardan kaynaklandığını öne sürdü. Yine aynı eserinde, Pasteur'den (Pastör) çok daha önce bazı hastalıkların kalıtım yoluyla geçtiğini söyledi. Bedensel hastalıkların yanında, ruh hastalıklarının da tedavisiyle uğraştı ve başarılı sonuçlar elde etti.

Yukarıda faaliyetleri anlatılan alim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Molla Gürani
- B) Molla Fenari
- C) Ak Şemseddin
- D) Kadızade-i Rumi
- E) Ali Kuşçu

9. Semerkant'ta Uluğ Bey'den matematik ve astronomi dersleri aldı. Aynı zamanda Semerkant Rasathanesinde müdürlük de yaptı. Bu dönemde hazırladığı "Ay'ın, Toprak Şekillerine Dair

Risaleler” adlı eserini Uluğ Bey’e sundu. Uluğ Bey’in Semerkant’ta öldürülmesi üzerine oradan ayrılarak Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan’ın hizmetine girdi. II. Mehmet’e elçi olarak gönderildi. Elçilik görevini tamamlayınca Tebriz’e döndü. Bir süre sonra Fatih Sultan Mehmet’in daveti üzerine tekrar İstanbul’a geldi. Hayatının son iki yılını İstanbul’da Osmanlı Devleti’nin hizmetinde geçirdi.

Yukarıda faaliyetleri anlatılan alim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Molla Gürani
- B) Molla Fenari
- C) Ak Şemsettin
- D) Kadızade-i Rumi
- E) Ali Kuşçu

4.3. HALK KÜLTÜRÜ VE KİTABÎ KÜLTÜR

4.3.3. Osmanlı El Sanatları

10. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı sanatçılarının ilgilendikleri sanat dallarından biri değildir?

- A) Ağaç işçiliği
- B) Kakmacılık
- C) Resim
- D) Ebru sanatı
- E) Hat

11. Bu zanaatkârlar, özellikle Anadolu’da gelişen ahşap süsleme tekniklerini büyük bir ustalıkla her çeşit ağaca uygulamışlardır. Teknik ve işlenişe uygun olan ceviz, elma, armut, sedir, meşe, abanoz ve gül ağacını ham madde olarak kullanmışlardır.

Ağaç işçiliği yapan bu sanatçılara aşağıdakilerden hangi isim verilmiştir?

- A) Sedefkar
- B) Neccar
- C) Hattat
- D) Müzeyyin
- E) Mücellit

12. Çizgi veya yazı anlamına gelen “hat”, aynı zamanda güzel yazı yazma sanatı olarak da kullanılmaktadır. Hat sanatı ile uğraşanlara ise “hattat” denmektedir. Türk kültür hayatına İslamiyet’in kabulünden sonra girmiş olan hat sanatı asıl gelişimini Osmanlı Dönemi’nde gösterdi. Erken Dönem Osmanlı hat sanatı, özellikle Amasya ve Edirne şehirlerinde gelişme gösterdi. Bu şehirlerde önemli hattatlar yetişti.

Aşağıdakilerden hangisi dönemin meşhur hattatlarından?

- A) Şeyh Hamdullah
- B) Şeyh Edebali
- C) Davud-u Kayseri
- D) Molla Fenari
- E) Emir Sultan

4.3.4. Osmanlı Coğrafyasında Sözlü ve Yazılı Kültür

13. Saltuknâme, XIII. yüzyılda yaşadığı kabul edilen kişinin yaşamını ve savaşlarını konu edinir. Eser, Türkiye Selçuklu Devleti'nin son zamanları ile Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme dönemlerindeki birçok olay hakkında bilgi içerir. Önemli Selçuklu sultanlarının yanında Osman Bey, Yıldırım Bayezid, Fatih, Yavuz gibi Osmanlı padişahları ve Şehzade Cem Sultan da Saltuknâme'de yer alır.

Yukarıda hayatı ve savaşları anlatılan kişi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Şeyh Hamdullah
- B) Şeyh Edebali
- C) Sarı Saltuk Dede
- D) Molla Fenari
- E) Emir Sultan

14. Osmanlı Devleti'nde, Kuruluş Dönemi'nden itibaren kitabî (yazılı) kültür de gelişme göstermiştir. Osmanlı'da kitabî kültür daha çok divan edebiyatı çerçevesinde gelişmiştir. Oğuz Türklerinin Anadolu'da oluşturdukları Türk-İslam kültürünü anlatan, İran ve Arap etkisinde gelişmiş Türk edebiyatının bir koludur. Daha çok medrese eğitimi alan, şeriat bilgisine hâkim, yüksek eğitilmiş kişilerce okunup yazılan bu edebiyata "saray edebiyatı, yüksek zümre edebiyatı" gibi isimler verilmiştir.

Yukarıda özellikleri verilen edebiyatın adı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Halk Edebiyatı
- B) Divan Edebiyatı
- C) Tekke Edebiyatı
- D) Servet-i Fünun
- E) Edebiyat-ı Cedede

4.3.5. Osmanlı Şehirleri

4.3.6. Osmanlı'da Mimari

15. Erken Dönem Osmanlı mimarisinin temel ögesini külliyeler, külliyelerin ana unsurunu ise camiler ve medreseler oluşturmaktaydı. Osmanlı mimari anlayışında başlangıçta Selçuklu mimarisi örnek alınsa da zamanla farklı planlarda yapılan çok sayıda cami ön plana çıktı. Osmanlı Erken Dönemi'ne ait ilk eserler genelde İznik, Bursa ve Edirne'de yapıldı. İznik'teki Hacı Özbek Camii (1333), Hacı Hamza Camii (1349), Süleyman Paşa Medresesi, Bursa'da Yıldırım Bayezid Dönemi'nde inşa edilen Ulu Cami, Yıldırım Bedesteni, Osmanlı Devleti'nin ilk hastanesi niteliğinde olan Yıldırım Darüşşifası bu dönemin mimari eserleri arasında gösterilebilir.

Buna göre;

- I. Külliye yapılmıştır.
- II. Selçuklu mimarisinden etkilenmiştir.
- III. Özgün mimari eserler yapılmıştır.
- IV. İlk mimari eser Bursa'da yapılmıştır.

yargılarından hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız II
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) III ve IV
- E) I, II ve III

16. Kuruluş Döneminde Osmanlı Devleti'nde ilk mimari eserler yapılmıştır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisinde kuruluş dönemi mimari eseri olduğı iddia edilemez?

CCC

- A) Bursa
- B) İznik
- C) İstanbul
- D) Edirne
- E) Balıkesir

www.tarih DEGLencesi.com